

เครื่องจักสาน 7 (การละเล่นต่างๆ)

การเล่นตะกร้อ

- ไทย มาเลเซีย พม่า ต่างอ้างว่าเป็นกีฬาประจำชาติของตนมาแต่บรรพกาล แต่ไม่มีหลักฐานใดอ้างอิงได้ชัดเจนว่า กีฬาตะกร้อกำเนิดมาจากชาติใดก่อน จากการเล่าขาน พออนุมานได้ว่า กีฬาตะกร้อน่าจะมีเมื่อยุคกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี ซึ่งเมื่อครั้งที่ไทยทำสงครามกับพม่า ในยามตั้งค่ายพักรบ เหล่าทหารทั้งสองฝ่ายพักผ่อน ต่างก็หาการเล่นต่าง ๆ มาเล่นกันเพื่อความสนุกและผ่อนคลาย มีการเล่นที่หาอุปกรณ์ง่าย ๆ มาเตะ ครั้งแรกก็ใช้เศษผ้ามาม้วนและมัดเป็นลูกกลม ๆ ล้อมวงเตะกันจากเศษผ้าแล้วแปรมาเป็นหวาย

- ประเทศไทยอุดมไปด้วยไม้ไผ่และหวาย คนไทยนิยมนำเอาหวายมาสานเป็นสิ่งของเครื่องใช้ รวมถึงการละเล่นพื้นบ้านด้วย
- กีฬาคะกร้อในประเทศไทยก็มีหลายประเภท เช่น
 - ตะกร้อวง
 - ตะกร้อลอดห่วง

หลังกีฬาแหลมทองครั้งที่ 3 กีฬาคะกร้อได้รับความนิยมเพิ่มขึ้น บทบาทของประเศมาเลเซียก็เริ่มมีมากขึ้น จากการได้เข้าร่วมในการประชุมตั้งกฎกติกาฬาคะกร้อประเภทข้ามตาข่าย หรือที่เรียกว่า "เซปักตะกร้อ" ทำให้ได้รับการบรรจุเข้าในการแข่งขันกีฬาแหลมทองครั้งที่ 4 จนถึงปัจจุบันนี้

- อีกประการมีหลักฐานปรากฏว่า ทางราชการได้สานตะกร้อขนาดใหญ่ สำหรับใส่นักโทษที่ผิดกระบิลเมืองอย่างร้ายแรง โดยเอานักโทษใส่เข้าไปในตะกร้อ แล้วให้ช่างตะกลิ้งไปตามถนนจนรอบเมือง จึงมีการคิดค้นดัดแปลงลูกตะกร้อ จากขนาดใหญ่ที่ใช้ช่างตะ กลับกลายมาเป็นตะกร้อขนาดเล็กที่ให้นักโทษใส่ได้ และมีการสืบสานต่อ ๆ กันมา จวบจนถึงยุคสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ มีข้ออ้างอิงอย่างเด่นชัดว่ากีฬาตะกร้อ ได้ก่อเกิดขึ้นในประเทศไทยมาเป็นเวลาช้านาน โดยหลักฐานจากพระราชนิพนธ์ ในบทละครนอกเรื่อง “สังข์ทอง” ของล้นเกล้าฯ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 ทรงนิพนธ์ข้อความตอนหนึ่งในบทที่เจ้าเงาะย้วยวนทำวสามลพ่อตาว่า
- เห็นพ่อตาหน้าบึ้งขี้โกรธ ทำขอโทษนั่งลูกลูกเข้า ก้มกราบคลานหมอบ
พินอบพิเทา กราบแล้วกราบเล่าเฝ้าหลอกล้อ ฉวยได้ฝาชีที่ชั้นน้ำ แล้งทำปะเตะเล่น
เช่นตะกร้อ... ฯลฯ ”

ลักษณะตะกร้อของแต่ละชาติ

(กลาง)ไทย

(ซ้าย)มาเลเซีย

(ขวา)พม่า

ตะกร้อไทย ใช้หวาย 11 เส้น

- **วิธีเล่น** การเล่นเกม ผู้เล่นจะล้อมเป็นวง ผู้เริ่มต้นจะใช้เท้าเตะลูกเตะกร้อไปให้อีกผู้หนึ่งรับ ผู้รับจะต้องมีความว่องไวในการใช้เท้ารับและเตะส่งไปยังอีกผู้หนึ่ง จึงเรียกรูปการเล่นนี้ว่า **เตะเตะกร้อ**

ความสนุกอยู่ที่การหลอกล่อที่จะเตะไปยังผู้ใด ถ้าผู้เล่นทั้งวงมีความสามารถเสมอกัน จะโยนและรับไม่ให้เตะกร้อถึงพื้นได้เป็นเวลานานมาก กล่าวกันว่าทั้งวันหรือทั้งคืนก็ยังมี แต่ผู้เล่นยังไม่ชำนาญก็โยนรับได้ไม่กี่ครั้ง ลูกเตะกร้อก็ตกถึงพื้น

ภาพกาก การเตะตะกร้อ จิตรกรรมฝาผนังจากวัดพระแก้ว

ตะกร้อวง

- **ท่าเตะ** ท่าเตะตะกร้อมีหลายท่าที่แสดงให้เห็นถึงความงดงามและความว่องไว ตามปกติจะใช้หลังเท้า แต่นักเล่นตะกร้อจะมีวิธีเตะที่พลิกแพลง ใช้หน้าเท้า เข่า ไขว้ขา (เรียกว่า ลูกไขว้) ไขว้ขาหน้า ไขว้ขาหลัง สอก ข้อสำคัญ คือความเหนียวแน่นที่ต้องรับลูกให้ได้เป็นอย่างดี เมื่อลูกมาถึงตัว ผู้เล่นมักฝึกการเตะตะกร้อด้วยท่าต่างๆ

ลีลาของการเตะตะกร้อ มี ๔ ท่า คือ

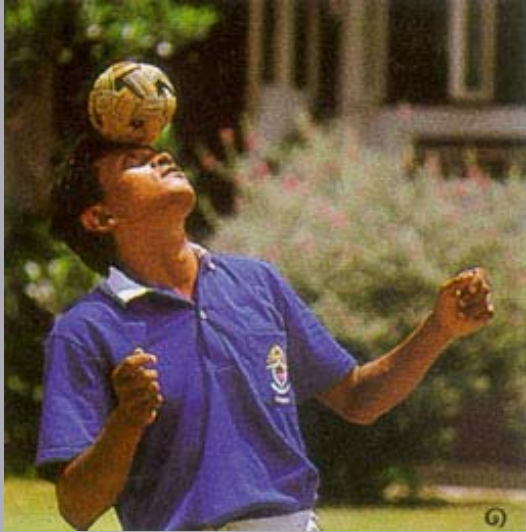
- การเตะเหนียวแน่น (การรับให้ได้อย่างดี)
- การเตะแม่นยำ (การโต้ตรงคู่)
- การเตะดูงามตา (ท่าเตะสวย มีสง่า)
- และการเตะท่ามาก (เตะได้หลายท่า)

ตะกร้อติดบ่วง

- การเตะตะกร้อติดบ่วงใช้บ่วงกลมๆ แขนงไว้ให้สูงสุด แต่ผู้เล่นจะสามารถเตะให้ลอดบ่วงไปยังผู้อื่นได้ กล่าวกันว่าบ่วงที่เล่นเคยสูงสุดถึง ๗ เมตร และยังเข้าบ่วงจำนวนมากเท่าไรยิ่งแสดงถึงความสามารถ

- การติดตะกร้อ (เล่นเดี่ยว) การเล่นตะกร้อที่มีชื่อเสียงมากของไทย คือ การติดตะกร้อ เป็นศิลปะของการเล่นตะกร้อ คือ เตะตะกร้อให้ไปติดอยู่ที่ส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกาย และต้องถ่วงน้ำหนักให้อยู่นาน แล้วใช้อวัยวะส่วนนั้นส่งไปยังส่วนอื่น โดยไม่ให้ตกถึงพื้น เช่น การติดตะกร้อที่หลังมือ ข้อศอก หน้าผาก จมูก เป็นต้น นับว่าเป็นศิลปะที่น่าชม ผู้เล่นต้องฝึกฝนอย่างมาก

การติดตะกร้อ

การติดตะกร้อหน้าผาก

การติดตะกร้อจมูก

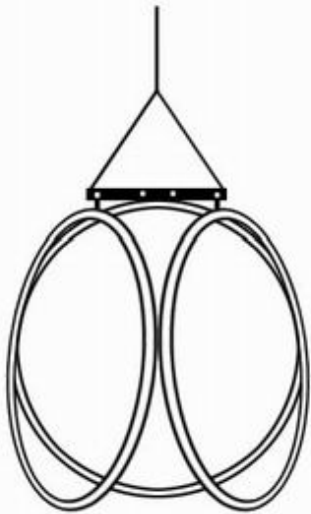
การติดตะกร้อหลังมือ

- ตะกร้อลอดห่วง มีการแข่งขันครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ.2476 เดิมความสูงของห่วง 7 เมตร (ปัจจุบัน 5.75 เมตร) ห่วงชัยเป็นห่วงราวสามห่วงเรียงลงมา ผู้เล่นสามารถเล่นท่าใดท่าหนึ่ง ในท่าเดียวที่ตนถนัดหรือแม่นยำที่สุดก็ได้ เช่น บางทีถนัดท่าไหล ก็อาจเล่นเฉพาะท่าไหลอย่างเดียวทั้งทีมและเข้าก็ครั้งก็ได้

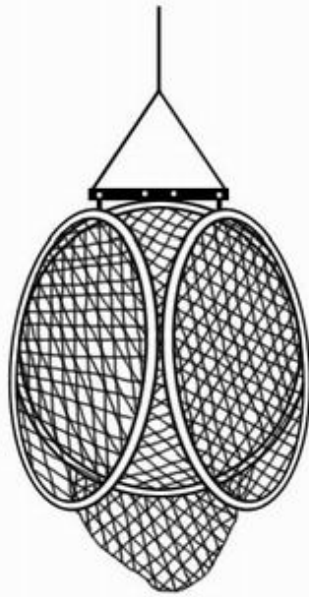
ปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงใหม่โดยมีการจำกัดท่าเล่น คือ ในท่าหนึ่ง ๆ สามารถให้เล่นเข้าห่วงชัยได้เพียงท่าละ 2 ครั้ง เท่านั้น ถ้ามีการเล่นท่าเดิมเข้าห่วงชัยอีก หรือเกิน 2 ครั้ง ไม่ได้คะแนน

- ตะกร้อลอดห่วง นิยมเล่นกันมากในภาคกลาง โดยเฉพาะงานวัดในกรุงเทพฯ มีการแข่งขันเป็นประจำทุกปี

ตะกร้อลอดบ่วงหรือห่วง

ลักษณะบ่วงไม่มีถุงตาข่าย

ลักษณะบ่วงมีถุงตาข่าย

การเล่นตะกร้อลอดบ่วง

ศอก

หน้าเท้า

เข่า

โหล่วขา

- ตะกร้อลอดห่วง มีการแข่งขันครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ.2476 เดิมความสูงของห่วง 7 เมตร (ปัจจุบัน 5.75 เมตร) เป็นสามห่วงเรียงลงมา ผู้เล่นสามารถเล่นท่าใดท่าหนึ่ง ในท่าเดียวที่ตนถนัดหรือแม่นยำที่สุดก็ได้ เช่น บางทีถนัดท่าไหล ก็อาจเล่นเฉพาะท่าไหลอย่างเดียวทั้งทีมและเข้าก็ครั้งก็ได้
- ปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงใหม่โดยมีการจำกัดท่าเล่น คือ ในท่าหนึ่ง ๆ สามารถให้เล่นเข้าห่วงชัยได้เพียงท่าละ 2 ครั้ง เท่านั้น ถ้ามีการเล่นท่าเดิมเข้าห่วงชัยอีก หรือเกิน 2 ครั้ง ไม่ได้คะแนน
- ตะกร้อลอดห่วง นิยมเล่นกันมากในภาคกลาง โดยเฉพาะงานวัดในกรุงเทพฯ มีการแข่งขันเป็นประจำทุกปี

ตะกร้อใยสังเคราะห์
(พลาสติก)

- จากหวายกลายเป็นใยสังเคราะห์ (พลาสติก) เนื่องจากตะกร้อที่เป็นหวายมีขนาดและน้ำหนักไม่สม่ำเสมอ หวายที่นำมาจักสานนั้นก็มิได้กำหนดตายตัวว่าต้องใช้หวายชนิดใด บางรายก็ใช้หวายกาหลง บางรายก็ใช้หวายตะคร้ำ คุณลักษณะย่อมแตกต่างกัน ทั้งรัศมี ความกลม, ขนาดเส้นรอบวง ตลอดทั้งน้ำหนัก
- ประกอบกับต้องสั่งซื้อหวายจากต่างประเทศ เป็นเหตุให้ราคาตะกร้อที่ทำจากหวายมีราคาสูง บางครั้งไม่สามารถสั่งซื้อ จัดหาลูกตะกร้อหวายที่มีคุณภาพและมาตรฐานได้ จึงได้มีการนำใยสังเคราะห์หรือพลาสติก มาผลิตเป็นลูกตะกร้อด้วยเทคโนโลยี อันทันสมัย เป็นการชดเชยวัตถุดิบทางธรรมชาติ ที่ขาดแคลนและเป็นการแก้ปัญหาให้แก่วงกีฬาตะกร้อด้วย

ปลาตะเพียนโบราณ

ปลาตะเพียนทอง

ปลาตะเพียนสถาน

- มีมาตั้งแต่สมัยอยุธยา สถานเป็นรูปปลาตะเพียนตัวใหญ่ตัวหนึ่งเป็นแม่
คุ่มฝูงปลา มีลูกปลาตัวเล็กๆ ห้อยเป็นพวงอยู่ข้างล่าง รูปร่างลักษณะ
ของปลาตะเพียนเลียนแบบมาจากปลาตะเพียนจริงๆ คงมาจากคติความ
เชื่อว่าปลาตะเพียนหางแดงหรือปลากระแหทองนี้ เป็นเครื่องหมายแห่ง
ความอุดมสมบูรณ์ ความมั่งคั่ง และโชคลาภดังคำกล่าวของม้าแม่แรก
ตั้งหาบขายของว่า

“แม่ปลาตะเพียน ช่างเวียนช่างแวง
ขายดิบขายดี มั่งมีเยอะแยะ”

ผู้ใหญ่จึงจึงแขวนปลาตะเพียนไว้เหนือเปลเด็กอ่อน

- ปลาตะเพียนसान เป็นความเชื่ออย่างหนึ่งของชาวนนทบุรีที่มีมาแต่โบราณ การแขวนปลา ตะเพียนसानไว้เหนือเปล จะต้องแขวนให้พอดีกับระดับที่เด็กมองเห็นได้ตรงๆ ไม่ก่อนไปทางหัวนอน หรือก่อนไปทางปลายเท้า จะทำให้เด็กตาไม่ปกติได้ หากเด็กมองปลาตะเพียนसानเป็นเวลานานๆ นอกจากนี้ คนโบราณยังเชื่อว่าถ้า แขวนปลาตะเพียนไปทางหัวนอนมากจะทำให้ เด็กตาซ้อนขึ้นเพราะถูกแม่ช้อนมากวน ซึ่งเป็น ความเชื่ออย่างหนึ่งของคนไทยในอดีต

-

- ปลาตะเพียน 1 พวงประกอบไปด้วย
- แม่ปลา ขนาดใหญ่ที่สุด จัดเป็นจำฝูง
- ลูกปลา ขนาดเล็กๆ หลายตัว
- กระจัง ลักษณะ 8 แฉก คล้ายดอกประจํายาม ใช้แขวนตัวแม่ปลา
- ปักเป้า หรือลูกคั่น คล้ายขนมเปียกปูน ใช้ร้อยสายแม่ปลา ลูกปลา คั่นระหว่างแม่ปลาและลูกปลาและลูกมัจจุค แต่ละสาย
- ลูกมัจจุคหรือใบโพธิ์ เป็นแผ่นแบนคล้ายลูกมัจจุค ใช้แต่งปลายสายแต่ละสาย
- ปลาแต่ละพวงจะมีระหว่าง 6 — 12 ตัว

นอนเปล...

เห่กล่อม...

กระโจม ลักษณะ 8 แฉก คัดลอกประจำยาม ใช้แขวนตัวแม่ปลา

ปัจจุบันคนไทยจะนิยม
เขียนสีต่างๆ ยกเว้น เขียน
ลายทองบนสีพื้นโบราณ
เพราะจะไปพ้องกับปลา
พื้นขาวเขียนทอง ซึ่งเป็น
เครื่องแขวนเหนือพระอุ
เจ้านาย

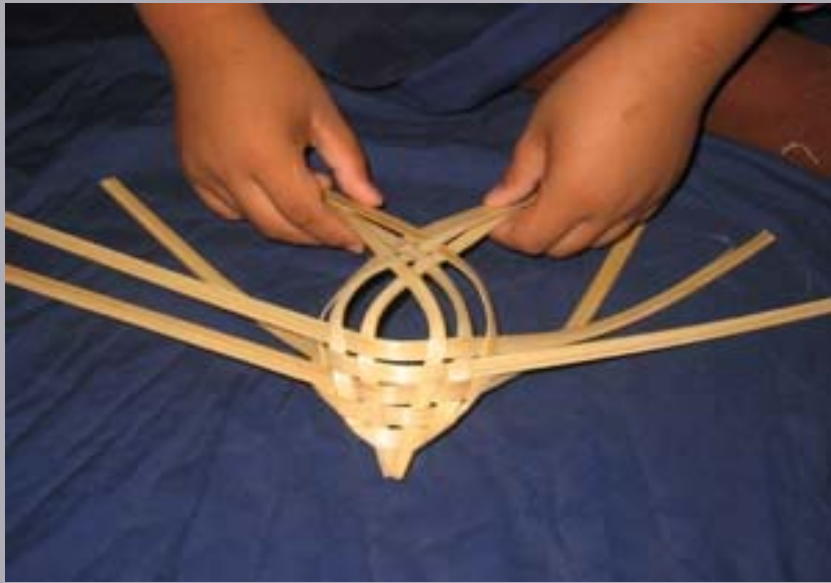
ปักเป้า หรือลูกคั่น
คล้ายขนมเปียกปูน ใช้
ร้อยสายแม่ปลา ลูก
ปลา คั่นระหว่างแม่
ปลาและลูกปลาและลูก
มังกุด แต่ละสาย

เครื่องจักสานเบ็ดเตล็ดรูปแบบต่างๆ

สัตว์สานด้วยใบลานและตอกประเภทต่างๆ

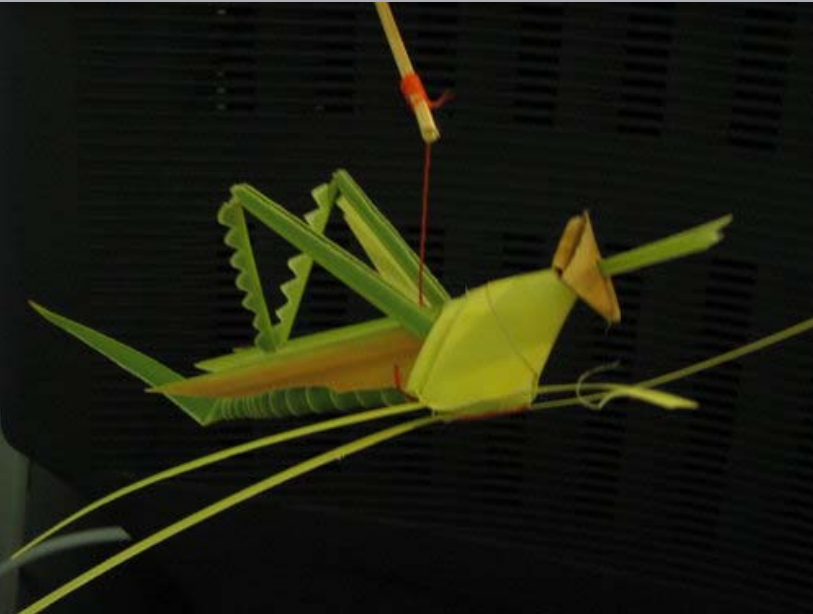

นกसान

๓ ตักแตน

เครื่องจักสานรูปสัตว์

